

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

INES JURČEC

ISTRAŽIVAČKE EKSPEDICIJE

Završni rad

Pula, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Odjel za interdisciplinarne, talijanske u kulturološke studije

INES JURČEC

ISTRAŽIVAČKE EKSPEDICIJE

Završni rad

JMBAG: 030347231, izvanredni student

Studijski smjer: preddiplomski studij kulture i turizma

Kolegij: Povijest dokolice i turizma

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: izv. prof. dr. sc. Igor Duda

Pula, rujan 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ines Jurčec, kandidatkinja za prvostupnicu kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 21. rujna 2017.

Studentica

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Ines Jurčec dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Istraživačke ekspedicije* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 21. rujna 2017.

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	5
1. BRAĆA SELJAN – PUT U AFRIKU.....	6
1.1. Braća Seljan	6
1.2. Na putu prema Africi.....	7
1.3. Dolazak u Etiopiju.....	8
1.4. Život u Adis Abebi.....	9
1.5. Guverneri južnih pokrajina	10
1.6. Odlazak u Europu.....	12
1.7. Seljanville	13
2. BRAĆA SELJAN – PUT U AMERIKU.....	16
2.1. U potrazi za dalekim krajevima.....	16
2.2. Ekspedicija u Paragvaju	17
2.3. Putovanje u Brazil.....	19
2.4. Braća Seljan u Sjedinjeni Američkim Državama.....	20
2.5. Smrti u Južnoj Americi.....	21
3. DRAGUTIN LERMAN.....	24
3.1. Lermanovi dnevnici.....	25
4. FERDINAND KONŠČAK.....	27
4.1. Istraživačke ekspedicije.....	28
ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA.....	31
POPIS SLIKA.....	Error! Bookmark not defined.
SAŽETAK.....	34
ABSTRACT.....	35

UVOD

Tema ovog završnog rada su istraživačke ekspedicije, odnosno ekspedicije u Africi i Americi u kojima su bili najznačajniji hrvatski istraživači. U ovom završnom radu govorit će se o braći Seljan, Mirku i Stjepanu, te o njihovim putovanjima u Afriku, odnosno Etiopiju i Južnu Ameriku. Bit će također riječi o Dragutinu Lermanu te njegovim putovanjima u Kongo, kao i o Ferdinandu Konščaku i njegovim putovanjima u Kaliforniju.

Istraživačke ekspedicije predstavljaju oblik putovanja kojima se bave istraživači koji su u vječnoj potrazi za novim i avanturističkim pustolovinama. Ekspedicija je zapravo pojam koji označava duga putovanja u kojima su skupine ljudi odvojene od ostalog svijeta, a sve potrebno za preživljavanje i ostvarenje cilja moraju imati sa sobom.¹ Ekspedicije uglavnom imaju zacrtan plan putovanja, i ti su planovi podložni promjenama, što ne predstavlja nikakav problem za članove određene ekspedicije jer su spremni nositi se sa promjenama i izazovima koji ih očekuju tijekom putovanja. Prilikom putovanja dolazi se u neistražena područja te se istraživači moraju prilagođavati novim jezicima, zakonima i običajima stanovništva.

Istraživači su istraživali područja koja su već bila poznata lokalnom stanovništvu jer su ih oni vodili do važnih lokacija, iako su se tada ta otkrića pripisivala istraživačima kao da prije nisu ni postojala. Tijekom 18. stoljeća pojavila se nova skupina istraživača. Ti istraživači bili su u potrazi za novim zemljopisnim i biološkim informacijama. Uz njih se javljaju i misionarski istraživači odnosno putnici koji su širili kršćanstvo. Na početku su takve ekspedicije bile državne, a tek kasnije postaju neovisne znanstvene i religijske ekspedicije. Cilj istraživačkih ekspedicija je otkriti nova i još u potpunosti neistražena područja.

Cilj ovog završnog rada je približiti istraživačke ekspedicije, odnosno, obraditi neke od najvećih hrvatskih istraživača koji su dali veliki doprinos u istraživanju novih, tada nepoznatih krajeva te crtanju zemljopisnih karata.

¹ Hrvatski planinarski savez, *Hrvatske planinarske i alpinističke ekspedicije*, Hrvatski planinarski savez, <http://www.hps.hr/planinarstvo/ekspedicije/>, 2017.

1. BRAĆA SELJAN – PUT U AFRIKU

1.1. Braća Seljan

Mirko i Stjepan Seljan rođeni su u Karlovcu od oca Ivana Seljana i majke Vicencije. Mirko Seljan je rođen 5. travnja 1871. godine, dok je Stjepan Seljan rođen 19. kolovoza 1875. godine. Braća Seljan najznačajniji su hrvatski istraživači koji su bili veliki zaljubljenici u geografiju. Mirko Seljan je već u prvim razredima pokazao osobit dar za geografiju jer ga je primamljivala svojom realnošću, koja nije ubijala njegovu zaigranu maštu, već mu je davala realnu čvršću podlogu. Mirko prvi put odlazi iz Karlovca 1889. godine kako bi odslužio vojni rok, te se već kao vojnik bavi mjerničkim i geodetskim poslovima. Te poslove obavlja na Dunavu u Đerdapskoj klisuri, u Budimpešti, Beču, te u Sankt Peterburgu, gdje se proslavio kao pobjednik u brzom hodanju od Sankt Peterburga do Pariza u „sto dana“. Mirko je probudio želju za putovanjima kod svojeg brata Stjepana:

„Evo, taj brat – lakoumna mrcina, kako ga je nazvao prijatelj Rogulja iz Pešte – još je više razbuktao u Stjepku želju za daljnjim putovanjima. Nekako baš o Božić iste godine – 1898. – kad su sjedili sami kod kuće u polumračnoj sobi i gledali, kako se snijeg lijepi za smrznuta stakla prozora, Stjepko se okrene Mirku i predloži mu novo putovanje, na koje bi mogli krenuti zajedno. Kamo? – upita ga Mirko, a da nije skidao pogled sa stakla prozora. Svejedno kamo. Pođimo na put oko svijeta... Šutnja. Odnekle su na cesti išle saonice i zvonca zvonila. Kada su se udaljile i zvonca utihnula, u sobi zavlada tišina. Čulo se samo uzbuđeni disanje braće, kojima se pred očima vrtjela glomazna zemaljska kugla i polako mijenjala svoj oblik. Prvi se prene Mirko i reče: Ideja nije loša.“²

Mirko Seljan umire u Južnoj Americi 1913. godine tijekom svoje ekspedicije, a Stjepan Seljan se nakon bratove smrti povukao u Brazil gdje je osnovao obitelj i umro 1936. godine.

² Milković, Z., (1996.), *Braća Seljan*, Divič, Zagreb, str. 30-31.

1.2. Na putu prema Africi

Braća Seljan krenuli su za Afriku 23. siječnja 1899. godine u 6 sati ujutro. Njihova ekspedicija počinje putovanjem na jug, a nakon tri dana koje su proveli na putu stigli su preko Vrbovskog do Ravne gore. Mještani Ravne Gore opisuju ih kao dva mlada turista koji su usprkos snijegu i mećavi stigli u njihove krajeve. Preko Ravne Gore odlaze u Opatiju gdje ostaju tri dana kako bi se odmorili od napornog pješčenja kroz Gorski Kotar zbog snijega i lošeg vremena te putova koji su teško prohodni kroz snijeg. U Trstu su bili već 7. veljače zbog prohodnih putova te boljeg vremena tijekom putovanja preko čitave Istre. Dolaskom u Trst morali su se oprostiti sa svojom domovinom, te otputovati u zemlju gdje noga bijelaca još nikad nije stupila. Upravo zbog toga morali su biti dobro pripremljeni, te su sa sobom nosili puške i noževe, ne kako bi ubijali i lovili životinje, već kako ih drugi ne bi mogli ubiti i da brane svoj život. Njihovo putovanje parobrodom je bilo vrlo zamorno i teško zbog oluje koja ih je snašla na putu. Nakon nekog vremena stižu u Brindisi gdje se nisu dugo zadržavali, već su samo napisali dopisnicu sa svog putovanja. Nakon toga ukrcavaju se na talijanski parobrod Semiramis i plove prema Aleksandriji, te se 19. veljače iskrcavaju u Africi.³

Braća Seljan smatrali su da će Afrika biti velika pješćana pustinja, no prepoznali su je kao veliko i moderno područje. Nisu htjeli doživjeti Afriku tako te su upoznali pravu Afriku tek onda kad su se borili s krokodilima i domorodačkim plemenima.

„Preko Damanhura, Tel-el-Barada, Tante i Benhamel-Asla stigli su konačno u Kairo. I opet veliki grad, bučne ulice, Nil, palme, deve, a na dalekom obzorju-piramide. S druge strane Nila rasprostranila se velika Libijska pustinja, iznad koje se osjećalo prozirno titranje zraka od vrućine. Ipak je ovdje bilo manje Europe, nego u Aleksandriji. Da se to Seljanima bolje sviđalo, možemo zaključiti po tome, što su se ovdje zadržali gotovo potpuni tjedan. U njihova je pluća ulazio zrak Afrike, vruć i zasićen pješćanom prašinom, koja se osjećala svuda, kuda god su doprli.“⁴

³ Milković, Z., (1996.), Braća Seljan, Divič, Zagreb, str. 39, 40, 41.

⁴ Ibid., str. 43.

1.3. Dolazak u Etiopiju

Nakon što su odmorili osam dana, odlučili su se za daljnji put u Etiopiju (Abesiniju). Odluku o putovanju u Etiopiju Mirko je donio još za boravka u Rusiji. Put do Etiopije vodio ih je preko Saasiga, Mah Sama i Ismalija Raz el Ech. Svoj put nastavljaju prema Port Said-u, gdje se ukrcavaju na parobrod i kroz Sueski kanal plove u Aden. Iz Adena kreću pješice prema Bab al-Mandab, preko tjesnaca se prevoze čamcem u Francusku Somaliju te stižu u Džibuti. Tu su htjeli prijeći granicu, ali se u to vrijeme događaju nemiri između lokalnog stanovništva i Francuza u Etiopiji pa nije bilo lako prijeći granicu. Francuske vlasti ipak su im odlučile dopustiti prelazak granice, ali samo ako idu u pratnji četrdeset ljudi. Kako braća taj uvjet nisu mogla ispuniti, prešli su na engleski somalski teritorij, gdje se isto vodio rat, ali su okršaji bili manji. Engleski konzulat propustio ih je u Etiopiju, ali su prije toga morali potpisati izjavu da granicu prelaze na svoju vlastitu odgovornost te im konzul daje dvije deve, tri abesinska momka i jednog arapskog vodiča.⁵

„Dolazak u neciviliziranu Afriku znači veliku opasnost zbog crnačkih plemena, a takvu opasnost doživjela su i braća Seljan kada su ih nedaleko oaze Biakaboba napali razbojnici plemena Babadusii opkolili ih kopljima. Čekajući tako što će se dogoditi, Mirko je odbacio pušku i stao pred sama koplja razbojnika i rekao: 'Ubiju li me Somalci, ubit će zatim i sve vas, pa prodajte zato svoje živote što skuplje. Pucajte i nišajte dobro do posljednjeg naboja'“.⁶

Mirko se predstavio kao Rus i liječnik, te je dobio pažnju od strane poglavice Somalaca. Taj susret braće Seljan s Etiopijom označavao je prvi pravi susret sa zemljom u kojoj će provesti tri naredne godine i kako će doći do velike i glavne uloge.

Prije nego su stigli u Harrar su se razboljeli, ali su imali sreće da su prilikom putovanja sreli Marchandovu trupu u kojoj je bio Crveni križ, pa su im oni pružili pomoć. Prilikom svog boravka u Etiopiji koji je trajao tri godine, družili su se s Marchandom i njegovom ljudima, iako su se kasnije više priklonili Rusima koje su susretali na dvoru cara Menelika.

⁵ Ibid., str. 45.

⁶ Ibid., str. 75.

Harrar je malo mjesto koje je važno zbog raskršća karavanskih putova koji se nalaze u tom mjestu i zbog trgovine koja se ovdje odvija. Trgovci su dolazili u Harrar te su tamo izlagali svoju robu, koja se zatim preprodavala i vozila dalje u unutrašnjost do Adis Abebe, Entota te drugih mjesta.⁷ Od Makonena traže dopuštenje kako bi mogli dalje putovati do prijestolnice jer žele istražiti nepoznate krajeve. Prilikom poziva od strane cara Menelika, Makonen ga je obavijestio o dvojici braće koji žele upoznati njihovu zemlju. Car se zainteresirao za njih te im dopustio daljnje putovanje u Adis Abebu, te ih je pozvao na svoj dvor kako bi se upoznali. Zbog gostoprimstva koje im je iskazao sam car Etiopije, braća su bila u pogodnom položaju te ih više ništa nije moglo spriječiti njihovom putovanju.

1.4. Život u Adis Abebi

Nakon što su mjesec dana bili na putu, 9. lipnja 1899. godine dolaze u Adis Abebu. Adis Abeba ili „Novi cvijet“ bio je grad koji je bio okružen eukaliptusovom šumom. Zgrade su bile niske i nisu se posebno isticale, jedina zgrada koja se isticala bila je palača Gibbi u kojoj su bili braća Seljan kao gosti cara Menelika. On im je bio obećao materijalnu i moralnu podršku kako bi došli do svog cilja. Ponudio im je zapovjedništvo nad svojom tjelesnom stražom kako bi oni uveli europski militaristički duh među njegove vojnike. Prva dva mjeseca njihova boravka u Adis Abebi prošla su vrlo dobro, stekli su mnoga prijateljstva, ali su svoju brzu karijeru i naklonost cara zadobili zbog toga što su se predstavili kao Rusi. Menelik je na kraju uspio nagovoriti braću da odustanu od svog puta i povjerio im zapovjedništvo nad svojom tjelesnom stražom. Zbog napora koje je Mirko uložio kako bi disciplinirao vojsku, car Menelik mu je dao carsko odličje prilikom vjerske i vojne parade.⁸

„Kao strateški stručnjaci, koji su prošli vojne škole u Europi, Seljani su odmah unijeli pravi vojnički duh u redove careve garde i počeli ih privikavati na europsku stegu i red. Misao, da s vremenom više ne sami preurede abesinsku vojsku po europskom uzoru, nije ih više ostavljala. Najprije su dali vojnicima puške u ruke. U to su se oružje pouzdavali više nego u abesinska koplja i strjelice, premda im šiljci

⁷ Ibid., str. 78.

⁸ Ibid., str. 83, 84.

bili umočeni u najstrašnije i najsmrtonosnije otrove, što ih je Afrika imala.“⁹

1.5. Guverneri južnih pokrajina

Car je vjerovao da braća mogu u velikoj mjeri pridonijeti njegovoj carevini, pa ih je jednog dana pozvao k sebi i dodijelio im časnu i važnu misiju. Kako je grof Leontijev bio na odlasku u Europu, trebao je nekoga tko će biti guverner južnih pokrajina Etiopije na rijeci Omo, pa sve do Rudolfovog jezera. Car Menelik je Mirka imenovao guvernerom tih pokrajina, a Stjepko je bio njegov zamjenik. Braća su imala neograničeno pravo vladavine u tim krajevima i pravu vlast suverena nad svima podložnim plemenima. Također su imali pravo odrediti točne granice Etiopskog carstva naspram britanskih posjeda na jugu i pokoriti sva plemena koja su se bunila.

„Seljani su upravljali ovim još sasvim nesređenim Menelikovim pokrajinama utjerujući pomoću vojske uobičajeni danak u zlatu i slonovači, što je značilo da su pokorena plemena priznavala negusovu vrhovnu vlast. Slonova kost i zlato, državom monopolizirani, pripadaju negusu koji time pokriva svoje osobne i državne izdatke. Strahovitu protuvrijednost daje sretnom lovcu. I Mirko je polazio u lov na slonove i bio je sretne ruke“.¹⁰

Braća su bila svjesna zadatka koji su dobili te su znali da ih čeka teška borba učvršćenja Etiopskog carstva. Znali su da će biti jedini bijelci među tisućama pobunjenih crnaca. Odmah po završetku priprema, krenuli su na put te se oprostili s carem Menelikom.

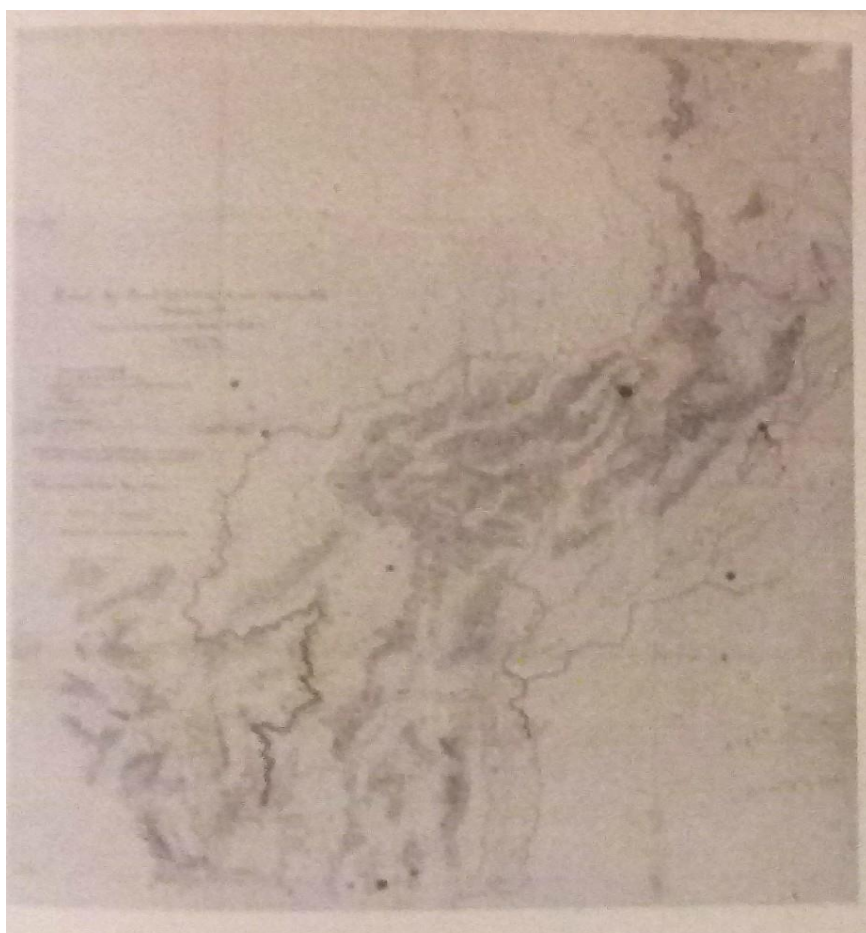
„Svakim korakom zalazili su sve dublje i dublje u srce nepoznate Afrike. Kontakt s civilizacijom su izgubili. Bili su sada vezani za sebe i svoje sposobnosti. Za njih je sada počela borba čovjeka protiv prirode, protiv čovjeka-borba za samoodržavanje. Znali su da u Abesiniji vlada samo jedan zakon: 'Oko za oko, zub za zub!', i taj zakon nisu ni časka smetnuli s uma. Na svom putu u središnju i još neistraženu Afriku kreću kroz pokrajine Kambata,

⁹ Ibid, str. 99.

¹⁰ Lazarević, A.-S., (1991.), *Braća Seljan na crnom i zelenom kontinentu*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, str. 24.

Olamu, Kutya, Gofa, Bako, Golda, Kure, pa sve do rijeke Omo, gdje se zaustave i gdje proborave daljnje dvije godine.“¹¹

Dvije godine boravili su na jugu gdje su srčano izvršavali svoj zadatak. Kako bi što više očuvali interese cara Menelika, stvorili su malu vojsku koja se sastojala od domorodačkog stnovništva te ih je bilo teško disciplinirati. Nakon puno napora koji je bio uložen u formiranje vojske, braća su uspjela u svojem naumu te su uza sebe imali malenu, ali hrabru vojsku. Glavna misija braće su bila istraživanja pa su prilikom boravka u tim krajevima u sve češćim ekspedicijama išli do Rudolfovog i Štefanijinog jezera. Ekspedicija po brzacima bila je opasnija nego da su išli kopnom zbog razloga što domorodačka plemena nisu znali plivati i zbog zasjeda neprijateljskih Olamaca.

Slika 1. Karta Južne Etiopije koju je izradio Mirko Seljan

(Izvor: Aleksandra Sanja Lazarević, *Braća Seljan na crnom i zelenom kontinentu*, str. 67, 2017.)

¹¹ Milković, Z., (1996.), *Braća Seljan*, Divič, Zagreb, str. 130.

Tijekom života na rijeci Omo morali su pokoriti mnoga domorodačka plemena koja su se opirala vlasti cara Menelika. Stjepan je brani plemena Olamaca na Štefanijinom jezeru, dok je Mirko bio na rijeci Omo pred Rudolfovom jezerom. Na drugoj strani obale smjestili su se Murlesi te je prilikom jedne takve zgode Mirko skoro izgubio svoj život.

Seljani su u Etiopiji proveli tri godine, stekli su veliku naklonost cara Menelika, postali su guverneri južnih krajeva te je po njima osnovan grad na Rudolfovom jezeru koji je dobio ime Seljanville na carevu inicijativu. Također se pročulo da Menelik jednog od njih dvojice namjerava oženiti sa svojom nećakinjom što nikad nije bilo potvrđeno. Kada su se braća nalazila na vrhuncu slave i moći u Etiopiji, odlučila su otići u Europu zbog burskog pitanja.

1.6. Odlazak u Europu

Afrika je u to vrijeme bila neistraženi kontinent, pa su njome željeli zavladati različiti europski narodi. Na području burskog plemena sukobile su se interesne sfere Engleza, Belgijanaca, Francuza, Talijana i Nijemaca. Seljani su imali osobite simpatije prema plemenu Bura, koji su instinktivno branili svoj komad zemlje. Od početka su im htjeli pomoći u ratu, ali nisu znali kako jer nisu htjeli uvlačiti cara Menelika u rat Bura i Engleza, te su čekali nekakav vanjski podražaj koji bi im to omogućio.

„Na jednom five of clock teu u Adis Abebi kod mr. Rouxa, generalnog francuskog konzula, u razgovoru o Seljanovim istraživanjima na rijeci Omo, Rudolfovom jezeru, pa i Štefanijinom i Viktorijinom jezeru, došlo je pitanje i o Burima. Mr. Roux se zamisli i reče: „Moramo priznati da se Buri biju baš junački, a itko im ne će pomoći. Ni jedna vlada na svijetu ne može im priskočiti u pomoć, a da ne provocira međunarodni sukob“-a nakon kratke stanke nadoda: 'Međutim, kako vidim, vi ste oduševljeni za jadne Bure. Providnost vas je postavila na samu granicu središnje Afrike s Engleskim posjedom. Kako bi bilo, da tražite u negsa dopust za nekoliko mjeseci, pa da pođete u Europu konferirati s nekim osobama, koje su izrazile želju, da vas upoznaju. One bi

vam povjerile jednu važnu misiju'.¹²

U Europu su se vraćali istim putem, ali ovaj put kao visoki carski dostojanstvenici, guverneri Etiopije. U Harraru su stali samo kako bi nabavljali hrane, te su dalje krenuli prema Džibutiju odakle su deve i mule slali natrag u Adis Abebu te se ukrkali na mali lokalni brodić i stigli su do Adena. Putovanje do Europe trajalo je dva tjedna, te se nakon tih dva tjedna iskrkali u Marseille i vlakom otišli do Pariza gdje se Mirko sastao s francuskim ministrom kolonija i raspravljao o Burskom ratu. S obzirom na to da se francuska vlada nije mogla izravno baviti burskim pitanjem, braća su morali otputovati u Belgiju, te su tada shvatili komplicirani politički aparat Europe. Tajne konferencije su se nizale jedna za drugom, a javnost o tome ništa nije znala, a mnogi su vjerovali da su braća Seljan doputovali u Europu kao izaslanici cara Menelika. Nakon dugih konferencija burski delegat je braći dodijelio na raspolaganje puške i dva milijuna naboja. To oružje se moralo prebaciti u Etiopiju kako bi Seljani mogli naoružati svoje ljude na jugu i podići revoluciju protiv Engleza. Rat su na kraju izgubili Buri, a njihove osnove za spas tog naroda su propale. Iz tog razloga se braća Seljan povlače i odlaze iz Etiopije, njima ostaju samo uspomene na tu zemlju, ali se javljaju nova istraživanje i putovanja u njihovim životima.¹³

1.7. Seljanville

Mladen Postužnik je sa svojom ekspedicijom krenuo stopama braće Seljan 1999. godine s ciljem da u Africi pronađe Seljanville koji su između Rudolfova i Viktorijina jezera osnovali braća Seljan.

„Kelem je pedesetak grmolikih koliba oblika polukugle, neke su prekrivene prljavom i razderanom tkaninom. Brežuljak je visok puna dva metra, ako i toliko. Ovo mjesto ništa ne govori, uostalom, ni geografske koordinate Seljana ne odgovaraju. Koja je budala ovo stavila na kartu nije nam znano, ali se stalno sjećam upozorenja da se karta koristi na vlastitu odgovornost.“¹⁴

¹² Ibid., str. 135, 135.

¹³ Ibid., str. 138, 143, 144.

¹⁴ Postužnik, M., (2003.), *Seljanville*, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac, str. 92-93.

Nekoliko staraca pokazuje interes za njih, te su im oni rekli da traže ruševine iz vremena njihovih djedova na što oni pokazuju prstom na jedno mjesto koje je od njih udaljeno dvjesto metara. Otišli su na mjesto kamo ih je starac uputio, no to nije bilo ono što su tražili. To je najvjerojatnije bila postaja u kojoj su spavali vojnici, pa je ekspedicija otišla dalje u potragu. Nakon nekog vremena konačno su naišli na Seljanville o kojem su se pripovijedale bajke.

„Nešto južnije, niti pet kilometara, kenijsko je mjesto Todenyang. I to se uklapa u priču, jer se zna da je nedaleko Seljanvilla bilo jedno englesko uporište, iz kojeg je izraslo to mjesto. Provjeravamo priču na sto načina. Obilazimo temeljne utvrde i dolazimo do zaključka da je bilo još nasutog kamenja, pa da bi legende o šestokrakom obliku brdašca (po uzoru na Karlovac) mogle imati temelje. Posebno se time pozabavio naš Srećko Božičević i bio je zadovoljan viđenim. Kaže, normalna je prirodna pojava da se jezero povuklo desetak kilometara u posljednjih stotinjak godina. Inače, ovaj je punkt bio skoro na samoj sjeverozapadnoj obali, što se također slaže sa zapisima.“¹⁵

Na tim područjima su braća Seljan stvarala današnju Etiopiju, poštivali su domaće ljude i njihovu kulturu te su radili na ispostavi njihove šire neovisnosti i suverenosti.

„Ovdje u Seljanvillu, i danas aktivnoj etiopskoj pograničnoj utvrdi, lebdi taj duh Seljana. Osjećamo ga u tom treperenju vrućine, žamoru crne djece, dostojanstvu etiopskih policajaca i vojnika. To što smo mi došli do cilja manje je važno od činjenice da su naši sunarodnjaci ostavili iza sebe nešto opipljivo i nakon stotinu godina. Možda su naizgled zaboravljeni, ali onaj tko čini dobro i ne traži plaću u hvali. Dobro se čini anonimno, samozatajno. Ime Selanž znak je da se ipak nešto očuvalo i to je dovoljno.“¹⁶

U uredu glavnog zapovjednika, uručili su repliku karlovačkog miljokaza koji će biti uspomena na njihova putovanja.

¹⁵ Ibid., str. 96.

¹⁶ Ibid., str. 97.

Slika 2. Ploča u spomen Seljanvilla i njegovih osnivača

(Izvor: Postružnik, M., *Seljanville*, 2006., str. 92-93.)

2. BRAĆA SELJAN – PUT U AMERIKU

Nakon avantura u Etiopiji braća su se vratila u Hrvatsku gdje su se zadržala jedno vrijeme, ali su i dalje imala želju za putovanjima. Prvotni plan bio im je otići na Himalaju sa Svenom Hedinom, mladim Šveđaninom koji je pripremao veliku ekspediciju u Tibetu i na Himalaji, ali je taj plan propao, pa su počeli planirati druga putovanja.¹⁷

Shvatili su da ne će imati nikakve novčane potpore, te su odlučili putovati Europom i držati predavanja svojem životu u Etiopiji. Mirko je u svojim predavanjima iznosi zanimljive i nove podatke te je nizao uspjehe sa svojim predavanjima.

Kako su skupili dovoljno novaca odlučili su otići u Južnu Ameriku te su se ukrcali na brod i preko Lisabona otplovili u Buenos Aires. Putovanje po Americi trajalo je od 1903. do 1911. godine.

U travnju 1903. godine otputovali su u Buenos Aires, te su nakon dolaska osnovali poduzeće – znanstvenu misiju „Mision Cientifica Croata Mirko y Stevo Seljan“. U srpnju te iste godine počeli su raditi za brazilsku vladu, za koju su istraživali prometne pravce za povezivanje istoka i zapada Argentina.¹⁸

2.1. U potrazi za dalekim krajevima

Braća se nisu željela dugo zadržavati u Buenos Aires-u iako je grad bio lijep i moderan, ali to nije bilo ono što je njih privlačilo. Željeli su istraživati daleke krajeve u kojima živa mala i nepoznata indijanska plemena, koja su raštrkana po prašumama te nemaju nikakav doticaj s novovjekovnom kulturom i civilizacijom.

U Buenos Airesu zadržali su se samo kako bi riješili poslove na austrijskom konzulatu te radi uspostave kontakta s hrvatskom kolonijom. Zatim sjedaju na vlak

¹⁷ Ibid., str. 154.

¹⁸ Blažina, B., Braća Seljan u Južnoj Americi, povijest.hr, <http://povijest.hr/znanostitehnologija/braca-seljan-u-juznoj-americi/>, 2017.

kako bi stigli do svog odredišta. Prva namjera bila im je proputovati cijelu Južnu Ameriku, od Buenos Airesa pa sve do Tihog oceana. Prva postaja bila im je Puente del Inca nakon čega se nađu podno Aconcague, najvećeg vrhunca Južne Amerike. Dalje nastavljaju putovanje vlakom do Cuenasa odakle dalje kreću na mulama, kako su dalje putovali tako je putovanje bilo sve više opasnije. Iza svojih leđa imali su čitavu Argentinu, zemlju u kojoj obitavaju beskrajni pampasi te goleme rijeke. Na proljeće 1905. godine otišli su u Čile kako bi se pripremili na veliku ekspediciju na područje rijeke Amazone. Iz Guardaviaje, prve željezničke postaje na čileanskoj strani, krenuli su prema dolini rijeke Aconcague u dolinu rio Blanco gdje su prešli u Santa Rosa de los Andes i spustili se u dolinu „vječitog proljeća“. Mirko Seljan to njihovo putovanje opisuje ovako:

„Ako preletimo odmah poslije svršetka utiske, lete nam oni svježiji pred očima, te mora da se čudimo nagloj promjeni, koju smo doživjeli u toli kratko vrijeme. U 48-66 sati projurismo neizmjernu pampu argentinsku, uspinjemo se u visoke krajeve kordiljerske, u vječni snijeg, divimo se iz bliza divnoj Aconcagui. Iz republike Argentine došli smo u republiku Chile, prevalili smo razmak i zapreke između dvaju najvećih oceana, oćutjeli smo i vidjeli proljeće, ljeto, jesen i zimu. Um ljudski rabi neznane sile te prevaljuje naš kozmos, uzdiše se i veže misli i smijući se govori: mal si ti, moj dragane, a poslije mog opstanka materijalnog, ako i primaš od materije do materije, koja ti pripada, tražit će moj duh dalje nove krajeve i istinu-Gdje? Ne znamo, nu vidjet ćemo i to...“¹⁹

2.2. Ekspedicija u Paragvaju

Nakon nekog vremena stižu i u Paragvaj, u grad Asuncion kojim je nekad vladao Lopez. O Lopezu kolaju velike legende o tome kako je znao pridobiti veliku masu ljudi. Jedna od legendi govori o tome da je tijekom jednog državnog udara, pridobio masu tako da su dvije bijele golubice tijekom njegovog govora doletjele do njega i govorile mu u uho božanske riječi. No, takav tik ležao je na običnoj dresuri,

¹⁹ Ibid., str. 173., 174.

prilikom koje je on stavljao zrnca sebi u uho kako bi golubice došle do njega.²⁰

Braća Seljan htjela su bolje upoznati i istraživati Paragvaj. Prvotni plan im je bio da krenu u istraživanje rijeke Amazone, ali su se predomislili i odlučili da žele istraživati slapove Sete Quedas prema nekima najveće i najljepše slapove na svijetu.²¹

Braća su zajedno sa Geografskim društvom odlučila istraživati slapove pa su zbog toga odgodila svoj put u Braziliju i uputila su se do slapova. Nakon ekspedicije koju su obavili na slapovima napisali su djelo, a kao priznanje za taj rad dobili su diplomu kojom su bili imenovani časnim članovima Meksičke akademije i umjetnosti.²²

Punih osam dana su fotografirali i izrađivali crteže tih slapova. Braća Seljan smatrala su da se takvo čudo na zemlji može promatrati samo jedanput.

Slika 3. Karta slapova El Salto del Guayra

(Izvor: Aleksandra Sanja Lazarević, *Braća Seljan na crnom i zelenom kontinentu*, str. 74, 2017.)

²⁰ Ibid., str. 175.

²¹ Ibid., str. 176, 177.

²² Ibid., str. 177, 178.

Dalje su se zaputili preko Serra de Villa Rica, preko koje su prolazili s jednim slugom, dvije tovarne mule i dva konja. Zatim su se našli na području Bugra i Tapui Indijanaca, za čiju su se kulturu i običaje zanimali te su od njih nabavili tradicionalni nakit, oružje, odijela te ostale predmete i poslali ih u domovinu. Mirko šalje pismo upravi muzeja u kojem opisuje život tih plemena. Opisuje im da oni žive u slamnatim kućicama, žive od lova, ribarstava i poljodjelstva. Prilikom ženidbe ili pogreba liče lice crvenom ili crnom bojom koju dobivaju iz kora šumskih stabljika.²³

Na granici između Paragvaja i Brazilije došli do plemena Bugra Tauí-Bandera, odakle su dalje nastavili pješice, te su ostavili svoju mulu i sa sobom uzeli četiri djevojke koje su im pomagale nositi stvari.²⁴ U takvim krajevima žene obavljaju sve muške poslove, dok muškarci samo ljenčare te su one zbog toga više otpornije od muškaraca. Mirko je sakupljao njihova odjela, nakit, zalazio je u njihove domove te je proučavao njihovu vjeru.

Njihovo putovanje kroz prašumu trajalo je pet dana, i čitavim ih je putem prati zvuk vodopada, te konačno stižu do Sete Quedasa. Na vodopadima su proveli šest dana gdje su zajedno sa Bugrima sagradili primitivnu tamnu komoru, te su mjerili širinu rijeke Parane. Nakon toga slijedio je povratak, na ulazu u Tapui Bandeira sretnu Bugre. Umorni od puta odlaze u šator, a pred njima se pojavi poglavica koji im govori da ih vani čekaju žene koju su bile s njima, koje su im nosile stvari, i da se boje ući u selo jer ih je stid pred ostalim ženama što ih nisu učinili majkama. Taj zadatak pao je u ruke njihovom slugi, a oni idući dan napuštaju Bugre.²⁵

2.3. Putovanje u Brazil

Prilikom putovanja u Brazil braća su naišla na revoluciju koja ih je snašla kada su išli na istraživanja u porječje rijeke La Plate kako bi je spojili s porječjem Amazone. Isto tako su istraživali i zlatonosni pijesak brazilijanskih rijeka i morali su procijeniti ako se isplati eksploatacija zlata u tim krajevima. Potpisali su ugovor s brazilskom vladom u kojem im je obećano 80 000 hektara zemljišta koje bi Mirko sam

²³ Ibid., str. 179.

²⁴ Ibid., str. 183.

²⁵ Ibid., str. 188.

označio, to je morala biti njihova plaća za rad koji su obavljali na terenu. Njihova pratnja sastojala se od 15 Indijanaca Bakaira, 14 Brazilijanaca i 45 volova koji su nosili streljivo i hranu. Mirko je bio zadužen za sav tehnički, geografski i astronomski dio ekspedicije, koja je morala proučavati teren, donijeti točan opis krajeva i prirodnih karakteristika.²⁶

Braća su sa svojom ekspedicijom iz Valparisa krenuli u St. Jago, odakle su prešli Ande i otišli su u Argentinu gdje su se zadržali u Buenos Airesu, zatim otputovali u Urugvaj te su tu izvršili zadnje pripreme za put. Bili su u potrazi za zlatom, a zlato ih je vodilo do mjesta do mjesta od 1906. pa do Mirkove smrti, 1913. oni su na svojim putovanjima tragali za zlatom.

Rijekom Cuyabu krenuli su na sjever i s etnografskog i geografskog gledišta proučavali su čitav kraj. Ni, nisu daleko došli jer je 10. svibnja započela revolucija u zemlji. Bili su opkoljeni od neprijatelja te su im oduzeli životinje hranu i lijekove. Sklonili su se u samostan gdje su organizirali Crveni križ i brinuli se za ranjenike.

Nakon smirenja revolucije, braća su napustili samostan i vratili se odakle su došli jer bez svojih isprava nisu niti pomišljali na daljnje putovanje u unutrašnjost.

U Limi je Mirko izvršio posljednje pripreme za put, razdijelio je ekspediciju na dva dijela. Kada su došli do Pachizi, skupine su se razdvojile i svaka je krenula na svoju stranu. To je bilo posljednje mjesto koje je vidjelo Mirka, a što se dogodilo u prašumama Perua, nikad nećemo saznati.

2.4. Braća Seljan u Sjedinjeni Američkim Državama

Potkraj listopada 1911. godine braća Seljan stigla su u San Francisco gdje su ostala više tjedana i predavala o njihovim pustolovinama koje su doživjeli u Africi i Južnoj Americi. Razlog zbog kojeg su došli u SAD je taj što su željeli proučavati život Slavena na tim područjima.

„U Kaliforniji posjećuju Los Angeles, Sacramento, San Jose i Watsonville.

²⁶ Ibid., str. 217.

Potkraj 1911. otputuju iz Kalifornije na istok. U siječnju 1912. posjećuju naše iseljeničke kolonije u Pueblu, Denveru i Kansas Cityju. Nešto kasnije stižu u grad St. Louise u državi Missouri. Tu se zadrže duže vrijeme priređujući predavanja i koncerte. Hrvatski prosvjetni klub „Zrinski-Frankopan“ u St. Louisu 22. veljače 1912. priredio je banket u čast hrvatskih istraživača braće Seljan. Predsjednik kluba uročio je „našim dičnim istraživačima“ počasnu diplomu Hrvatskog prosvjetnog kluba „Zrinski-Frankopan“, koji ih je na svojoj redovitoj sjednici od 18. veljače izabrao počasnim članovima „za zasluge na etnografičkom i etnologičkom istraživanju po Africi i Americi“. U nakladi istog kluba tiskana je knjižica *Kroz prašume i pustinju* kojoj su predgovor potpisali 27. veljače 1912.“.²⁷

Te iste godine stižu u Chicago gdje se zadržavaju tri mjeseca, a zatim su dalje otišli u Cleveland, Pittsburgh i New York. U to vrijeme zainteresirali su Američke kapitaliste za njihove koncesije u Peruu i tako je nastalo društvo The American-Peruvian Corporation, koje će njima poslati komisiju na put da izvide vrijednost njihovog istraživanja. S predstavnicima društva, Seljani su otputovali u Peru, te nakon kraćeg zadržavanja u Panami kreću u Limu, gdje je projekt Mirkove ekspedicije u potpunosti bio prihvaćen. Dogovor je bio da će obojica sudjelovati u uvodnoj ekspediciji, a zatim će se Stjepan vratiti u Chicago i biti veza između društva i ekspedicije, te se bavio financijama.²⁸

2.5. Smrt u Južnoj Americi

Početkom rujna 1912. godine braća su se rastala u luci Callo, iz koje je Stjepan krenuo prema SAD-u, a Mirko je u Limi završavao s pripremama za put. Ekspedicija je bila podijeljena na dvije grupe, jednu je vodio Mirko i uz njega je bio američki predstavnik Patrick O'Higgins, a drugu grupu vodio je peruanski inženjer Lezcano. Lezcanova grupa krenula je prva, a Mirko sa svojom grupom iz Lime kreće 25. listopada. Te dvije istraživačke ekspedicije trebale su se naći u gradu Pachizi tijekom mjeseca prosinca. U to dogovoreno vrijeme Lezcanova grupa nije stigla na

²⁷ Lazarević, A-S., (1991.), *Braća Seljan na crnom i zelnom kontinentu*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, str. 112.

²⁸ Ibid., str. 113.

vrijeme, pa Mirko dalje nastavlja put sa svojom ekspedicijom prema rijeci Huayabambu, a zatim prema Payatenu gdje su se opskrbili hranom i po najgorim vremenskim uvjetima krenuli su prašumom u sjeverozapadnom smjeru. S njima putuje i Indijanka Julijana koja im služi kao tumač u susretu s ratobornim i divljim Indijancima. Tijekom tog putovanja javlja se svojoj majci i bratu, a od 30. ožujka 1913. Mirko se više na javlja.²⁹

Nestao je zajedno s O'Higginsom te se sumnja u tragičan završetak ekspedicije. Prvu vijest o propasti Mirkove ekspedicije donio je kapetan Besley.

„Kada je saznao za nestanak Mirkove grupe, pošao je uz rijeku Huallagu da je traži. Nedaleko od ušća Huayabambe u Hullagu našao je peruansku djevojku Herminu Maldonado, kojoj se Mirko javljao iz Payatena. Ona je obavijestila Besleyevu ekspediciju da je Mirko s O'Higginsom i pratnjom Indijanaca krenuo uz rijku Huayabambu, a kao tumač služila im je Indijanka Julijana. Besleyeva ekspedicija pronašla je Julijanu u mjestu Vingo Jellache i s njom je pošla do mjesta gdje se vjerojatno odigrao posljednji čin. Na kraju Mirkove piquade Besley je postavio drveni križ.“³⁰

U potragu za Mirkovom ekspedicijom otišao je i njegov brat Stjepan te je došao do kraja staze gdje se gubi Mirkov trag gdje je pronašao ostatke kostiju, a po zubima je Stjepan identificirao svog brata i tamo je postavio drveni križ.

Prema Mladenu Postružniku postoji sedam pretpostavki o zagonetnoj smrti Mirka Seljana u prašumi. Sve su te pretpostavke smatrane ravnopravnima jer se za svaku od njih mogao naći nekakav pisani materijal koji ju je potvrđivao. Sedam pretpostavki koje Mladen Postružnik opisuje u svojoj knjizi su: domorodačka, narkodilerska, pretpostavka žrtve, prirodna, mistična, fantastična te autodestruktivna.

Prema domorodačkoj pretpostavci ubijen je jer su lokalni domoroci željeli zaustaviti prodor bijelaca. Narkodilerska pretpostavka govori o tome da je ubijen jer se našao na teritoriju na kojem su vladali uzgajivači droge. Treća, pretpostavka žrtve govori da ga je ubila njegova pratnja. Prirodna pretpostavka govori da je umro od

²⁹ Ibid., str. 117.

³⁰ Ibid., str. 120.

iscrpljenosti. Mistična pretpostavka govori da je ubijen jer je došao do velikog otkrića te time izazvao pohlepu kod članova svoje ekspedicije. Fantastična pretpostavka govori o tome da je sam sebe proglasio mrtvim i da je njegov nestanak vezan uz izvanzemaljce. Zadnja pretpostavka, autodestruktivna govori o tome da je počinio samoubojstvo jer je bio razočaran svojom istraživačkom ekspedicijom.³¹

³¹ Postružnik, M., (2006.), *Mirko Seljan – snovi istraživača*, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac, str. 47-48.

3. DRAGUTIN LERMAN

Dragutin Lerman rođen je u Požegi 24. kolovoza 1863. godine. U Požegi je pohađao gimnaziju, a zatim odlazi u Budimpeštu gdje pohađa trgovačku školu. Sa 16 godina je krenuo na prvo putovanje. Iz Zagreba je krenuo i stigao do Hamburga i Bremena, a odatle je brodom putovao do Londona. Konačni cilj tog putovanja bila mu je Amerika, ali se ipak vraća u Požegu. U Karlovcu se zaposlio u jednoj trgovačkoj kući gdje se upoznaje s Napoleonom Lukšićem koji je tada namjeravao krenuti u Afriku. Lerman je odlučio krenuti s njim, pa njih dvojica zajedno odlaze u Zagreb gdje se javljaju Dragutinu Dobneru von Dettendorfu vezano za njihovo putovanje, a on ih šalje u Bruxelles da se predstave Henryju Mortonu Stanleyju, koji se sa svojom ekspedicijom spremao za Afriku. Ta ekspedicija bila je sponzorirana od strane Belgijanaca i zapravo je bila zakulisna operacija od strane kralja Leopolda II. kome je cilj bio osnovati belgijsko kolonijalno carstvo u Kongu.³² Bili su primljeni u Stanleyevu ekspediciju na tri godine, te su se 8. studenog ukrkali na brod u Antwerpenu i plovili preko Vlissingena i preko Kanarskih otoka 17. prosinca stižu u Kongo.

Dragutin Lerman je prvi put boravio u Africi 1882-1885. godine. Taj segment njegovog afričkog života nije toliko poznat jer onda još nije vodio dnevnik. Ubrzo kako je stigao u Afriku osjetio je afričku groznicu koja ga je prikovala uz postelju. Ubrzo se oporavio te je sudjelovao u ekspedicijama i radovima na podizanju stanica u funkciji države Kongo. Zbog svog stava prema radu i napora koje je ulagao u ekspedicijama, Stanley ga je imenovao zapovjednikom stanice Philippeville koja nije bila primamljiva točka zahtjevnim službenicima države Kongo zbog nepovoljnih uvjeta.³³

Ubrzo nakon toga imenovan je zapovjednikom stanice Rudolfstadt koja se nalazila na ušću rijeke Kwilu gdje je ostao do svršetka svojeg prvog boravka u Africi. U kolovozu 1885. Godine napustio je Afriku te se ponovno u proljeće 1886. godine spremao u Afriku, ali je morao ostati u Hrvatskoj kako bi odslužio vojni rok.

³² Lazarević, A-S., (1989.), *Afrički dnevnik*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, str. 12.

³³ Ibid., str. 16.

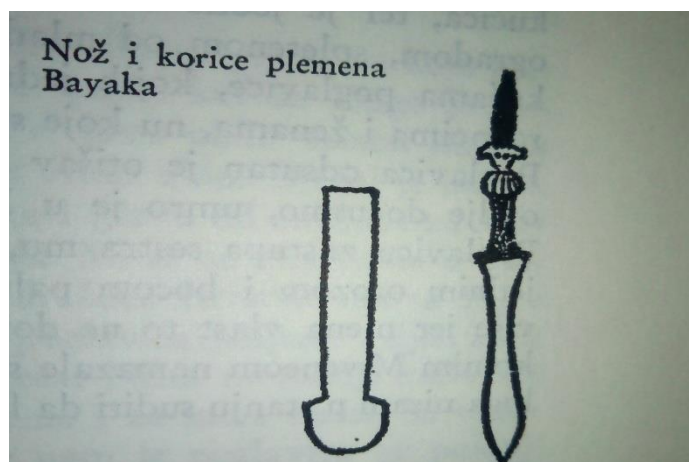
3.1. Lermanovi dnevnici

Ljeti 1888. godine Lerman se ponovno zaputio prema Africi te tijekom svog drugog boravka tamo odlučuje voditi dnevnik. Lermanov dnevnik sastoji se od četiri bilježnice koje pokrivaju razdoblje od 29. prosinca 1888. do 12. prosinca 1890. godine. U četiri bilježnice zabilježio je svoj treći boravak od 20. veljače 1892. do 15. srpnja 1894. U jednoj njegovoj bilježnici zabilježio je svoj četvrti boravak od 23. ožujka do 21. kolovoza, te je tada napustio Afriku zbog bolesti.³⁴

Sa svojom ekspedicijom kretao se na području Konga 1882-1885. godine. Od 1889. do 1892. Vodio je ekspediciju u području Kwanga, zatim uzvodno lijevom obalom Konga do srednjeg toka i do desne obale Stanely Fallsa. S prekidima je živio u Kongu 1882-1896. godine gdje je obavljao brojne dužnosti, a jedna od njegovih najznačajnijih službi bila je ta što je bio generalni povjerenik.

Lerman je u svojim dnevnicima pisao o geografiji, etnologiji, antropologiji, muzeologiji i kulturnoj povijesti Afrike, te je brojne stranice svojih dnevnika posvetio i odjeći, frizuri, nakitu i ukrašavanju lica u estetske i obredne svrhe.

Lermanovu pozornost privlačilo je i Afričko oružje i jednim je crtežom opisao nož i korice plemena Bayaka.

Slika 1. Nož i korica plemena Bayaka

(Izvor: Dragutin Lerman, *Afrički dnevnik*, str. 85, 2017.)

³⁴ Ibid., str. 20.

Također je zapisivao njihove temeljne namirnice i njihovu nomenklaturu. Njihove najvažnije namirnice su: manioka i proso. Na njihovim stolovima se nalazilo i jedinstveno drvo baobab, a kuhano baobabovo lišće začinjavali su palminim uljem. Od pića najviše su upotrebljavali palmino vino koje je ujedno i pokretač zabava, simbol prijateljstva i oblik darivanja. Lerman je tijekom svog boravka primijetio da ima puno trgovine robljem što mu se nimalo nije sviđalo.

„Kulturna povijest u afričkom zrcalu onog vremena kao da se zgusnula oko jedinog fenomena: trgovine robljem. Lerman u poziciji zapovjednika okružja Stanley Fallsa, na gornjem toku Konga, uz granicu države Kongo s područjem kojeg su držali arapski trgovci robljem, svojim je očima gledao trgovinu na djelu. Brojne stranice u dnevniku posvetio je ogavnoj trgovini u kojoj stradaju milijuni nevinih.“³⁵

³⁵ Ibid., str. 24.

4. FERDINAND KONŠČAK

Konščak rođen je u Varaždinu 1703. godine, bio je hrvatski isusovac, misionar, istraživač, geolog, matematičar kartograf, prirodoslovac, graditelj i astronom. Kao isusovački misionar istraživao je meksički poluotok Kaliforniju i tako je dokazao da je Kalifornija poluotok.

Studirao je na sveučilištu u Grazu i odande piše pismo isusovačkom generalu te ga moli da ga pošalje u ekspediciju. Bio je određen za indijansku misiju u Meksiku, te je krajem 1792. godine oputovao u Cadiz u Španjolsku i tamo je jednu godinu čekao brod s kojim je zatim išao u Ameriku. Početkom travnja 1731. godine konačno je stigao u Havanu na Kubu u Donju Kaliforniju je zatim otišao 1732. godine. Prvo njegovo odredište bio je San Ignacio Kadakaaman, te je tamo sudjelovao u brojim misijama. Uz svećeničke i misionarske dužnosti podučavanju Indijanaca kršćanskoj vjeri bavio se i pisanjem povijesti tamošnjih misija. Imenovan je voditeljem misije San Ignacio te je promaknut za vizitatora svih misija u Donjoj Kaliforniji i osnovao je misijsku postaju Santa Gertrudis.

Osim što je Indijance podučavao vjeri, podučavao ih je i praktičnim stvarima i zanatima. Uz to što je podučavao, prikupljao je i zemljopisne podatke o indijanskim plemenima. Bavio se matematikom, geologijom, zemljopisom i biologijom. Međutim, njegovo glavno polje rada bio je zemljopis i otkrivanje tada još nepoznatih krajeva doje Kalifornije, te je organizirao i sudjelovao u tri velike ekspedicije prema sjevernim predjelima Kalifornije.³⁶

Svojim istraživanjima postupno je osvajao Donju Kaliforniju, te je postao jednim od najvećih pionira Kalifornije.

³⁶ Muljević, V., *Fredinand Konščak, istraživač Donje Kalifornije i kartograf*, Matica hrvatska <http://www.matica.hr/kolo/307/ferdinand-konscak-istrzivac-donje-kalifornije-i-kartograf-20495/>, 2017.

4.1. Ekspedicije

Ferdinand Konščak je organizirao i provodio istraživačke ekspedicije prema nalogima crkvenih poglavara. Te ekspedicije provodile su se zbog namjera proširenja granica španjolskih posjeda u Americi.³⁷

Svoju prvu ekspediciju Konščak je organizirao 1746. Godine kako bi se dokazalo da Donja Kalifornija nije otok već poluotok. Jedan od osnovnih zadataka ekspedicije bio je da se pronađu vrela pitke vode, koja su neophodna za buduće misijske postaje, a i vojne logore španjolske vlade.

Konščak je pošao na ekspediciju kako bi istraživao istočnu obalu Donje Kalifornije. Njegova ekspedicija sastojala se od Indijanaca koji su krenuli ploviti uz obalu zaljeva iz Loreta 9. lipnja 1746. godine. Prije nego je sa svojom ekspedicijom stigao do ušća rijeke Colorado, obavljao je zemljopisna, prirodoslovna, pomorska i etnološka istraživanja, a prvenstveno je tražio izvore pitke vode. Nakon istraživanja, ekspedicija se vratila u Loret nakon 46 dana putovanja.³⁸

Na temelju tog opažanja i sam Ferdinand Konščak je došao do zaključka da Donja Kalifornija nije otok, već poluotok, te je pomoći tih istraživanja izradio geografske karte.

Drugu istraživačku ekspediciju organizirao je na zahtjev provincijala Nove Španjolske te je s kapetanom španjolske vojske i odredom vojnika te skupinom Indijanaca krenuo iz San Ignacija 22. Svibnja 1751. Godine, kopnom na sjever. Njegova istraživačka ekspedicija krenula je gorjem San Pedro i Madre Sierra, zatim se kretao suhim dolinama uz Tihi ocean sve do uvale Sebastian Vizcaino. Prikupljao je podatka o Indijancima, flori i fauni te je tražio izvore pitke vode.

Tijekom druge ekspedicije nije pronašao prikladno mjesto za osnivanje misijskih postaja, te je tijekom ekspedicije poginulo nekoliko istraživača zbog velikih napora. Ostatak istraživača vratio se 8. srpnja 1751. do naselja La Piedad, sjeverno

³⁷ Ibid., 2017.

³⁸ Ibid., 2017.

od San Ignacia.³⁹

Na svoju treću ekspediciju pošao je na zahtjev tadašnjeg glavnog isusovačkog vizitatora Meksika. Istraživačka ekspedicija krenula je kopnom iz San Ignacija i prolazila je istočnom stranom Kalifornijskog poluotoka. Konščak je vršio mjerenja tijekom cijelog svog putovanja, a na blizinu pitke vode ukazivala mu je povremena prisutnost ptica.

U svojim dnevnicima govorio je o geografskim podacima koji su bili važni za plovidbu, o zaljevima i mogućim lukama, o dubinama mora, o podmorskim i ostalim grebenima i otocima. Davao je podatke o smjerovima i jakosti vjetra. Ferdinand Konščak bio je naslovljen kao jedan od najvećih povjesničara, velikim misionarom, istraživačem i kolonizatorom Kalifornije.

U spomen na zasluge Ferdinanda Konščaka u istraživanjima Donje Kalifornije, stjenovito područje sjevernog djela Kalifornijskog zaljeva dobilo je naziv Consag Rocks kojeg nosi još i danas.

³⁹ Ibid., 2017.

ZAKLJUČAK

Ovom temom možemo zaključiti da su istraživačke ekspedicije putovanja u koja se upuštaju istraživači koji su u stalnoj potrazi za novim avanturama. Svaka ekspedicija ima zacrtan plan putovanja, iako može doći i do promjena tih planova što možemo vidjeti iz ekspedicija koje su poduzimali braća Seljan, Dragutin Lerman i Ferdinand Konščak.

Interesantno je da su braća Seljan bili jedni od najvećih hrvatskih istraživača koji su istraživali Etiopiju što je dovelo do nastanka Seljanvilla u koji odlaze i današnje generacije istraživača i avanturista koji su u potrazi za novim i zanimljivim krajevima. Osim Seljanvilla, istraživači provode ekspedicije putevima kojima su išli braća Seljan, Dragutin Lerman i Ferdinand Konščak tijekom njihovih ekspedicija po Africi te Sjevernoj i Južnoj Americi. Svi veliki hrvatski istraživači prikupljali su predmete iz krajeva u kojima su boravili, a neki od tih predmeta čuvaju se u Etnografskom muzeju u Zagrebu kao dokaz o njihovim velikim postignućima.

Cilj ovog završnog rada bio je nabrojati jedne od najvećih hrvatskih istraživača koji su bili na istraživačkim ekspedicijama u Africi, Južnoj Americi te Sjevernoj Americi. Objasniti njihov doprinos u istraživanjima i njihova postignuća u tim krajevima.

LITERATURA

1. Bačić-Karković, D.: Putne bilježnice i dnevnici Dragutina Lermana, Fluminensia, god. 9, br 1-2, str 59-84., 1997.
2. Kočevan, S.: Svoj o svome – ondašnji karlovački tisak o karlovačkim putnicima-istraživačima Afrike i Južne Amerike druge polovine XIX. i prve polovine XX. st., Gradski muzej Karlovac, br.1, str. 93-109, 2012.
3. Lazarević, A. S.: Braća Seljan na crnom i zelenom kontinentu, Grafički zavod Hrvatske, 1991.
4. Lazarević, A. S. (priredila): Dragutin Lerman: Afrički dnevnik. Grafički zavod Hrvatske, 1989.
5. Milković, M.: Braća Seljan, Divić, Zagreb, 1996.
6. Postružnik, M.: Mirko Seljan-snovi istraživača, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac, 2006.
7. Postružnik, M.: Seljanville, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, Karlovac, 2003.

Internetski izvori:

1. Bajsić, Tomica, „Dragutin Lerman: Afrički dnevnik“
<http://tomicabajsic.com/?p=2601>
2. Blažina, Boris, „Braća Seljan u Južnoj Americi“
<http://povijest.hr/znanostitehnologija/braca-seljan-u-juznoj-americi/>
3. Blažina, Boris, „Braća Seljan: od drevnog afričkog carstva do prašume Amazone“
<http://povijest.hr/znanostitehnologija/braca-seljan-od-drevnog-africkog-carstva-do-prasuma-amazone/>
4. Dnevno, „Dragutin Lerman – prodorni hrvatski istraživač Afrike – 1863.“
<http://www.dnevno.hr/ekalendar/na-danasnji-dan/dragutin-lerman-prodorni-hrvatski-istrazivac-afrike-1863-948871/>
5. Hrvatska radio televizija, „Hrvatski svjetski istraživači – tragom braće Seljan“
<http://www.hrt.hr/tragomSeljana/epizode.htm>
6. Muljević, Vladimir, „Ferdinand Konščak, istraživač Donje Kalifornije i kartograf“
<http://www.matica.hr/kolo/307/ferdinand-konscak-istrazivac-donje-kalifornije-i-kartograf-20495/>
7. Povijest.hr, Članci o braći Seljan <http://povijest.hr/tag/braca-seljan/>

8. Pun kufer, „Bajkovite priče o istraživanju Afrike“
<https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/nevjerojatne-price-o-istrazivanju-afrike---361633.html>
9. Skoko, Božo, „Kako je Hrvat tijekom svoje afričke ekspedicije imenovan glavnim povjerenikom za istočni Kongo“
<https://mojahrvatska.vecernji.hr/price/kako-je-hrvat-tijekom-svoje-africke-ekspedicije-imenovan-glavnim-povjerenikom-za-istocni-kongo-1144741>
10. Zelenika, Stjepan, „Biografija Dragutina Lermana“
<https://stjepanzelenika.wordpress.com/2011/04/01/211/>

POPIS SLIKA

Slika 1. Karta Južne Etiopije koju je izradio Mirko Seljan

Slika 2. Ploča u spomen Seljanvilla i njegovih osnivača

Slika 3. Karta slapova El Salto del Guayra

SAŽETAK

Ekspedicija označava duga putovanja u kojima su skupine istraživača odvojene od ostatka svijeta kako bi otkrili nov i još u potpunosti neistražena područja. Među ekspedicijama hrvatskih istraživača na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće posebno se ističu one koje su poduzimala braća Mirko i Stjepan Seljan. Putovali su u Južnu Ameriku i Etiopiju gdje su stekli naklonost cara Menelika II. i tamo su osnovali Seljanville koji se nalazi između Rudolfovog i Viktorijinog jezera. Međutim, nisu bili jedini istraživači iz Hrvatske. Dragutin Lerman je tijekom nekoliko putovanja u Kongu proučavao život tamošnjeg stanovništva. Ferdinand Konščak je u tri navrata dokazivao da je Kalifornija poluotok te je tijekom svake svoje ekspedicije tražio izvore pitke vode.

Ključne riječi: istraživačke ekspedicije, braća Seljan, Dragutin Lerman, Ferdinand Konščak, Etiopija, Amerika

ABSTRACT

Research Expeditions

Expedition is a long journey in which groups of researchers are separated from the rest of the world, so they can discover new unexplored areas of the world. This thesis deals with research expeditions. The most significant Croatian researchers are emphasized in this paper. Mirko and Stjepan Seljan are more prominent researchers who performed expeditions in Ethiopia and South America where Mirko Seljan dies. They also had founded the Seljanville in Ethiopia, located between Rudolf's and Victoria's lakes. Dragutin Lerman is the second most significant researcher in this thesis that has come to Congo several times to study the lives of the natives. The last researcher mentioned in this thesis is Ferdinand Konščak who, on three occasions, proved that California is a peninsula and he was also searching for sources of drinking water during of his three expeditions to California.

Keywords: research expeditions, brothers Seljan, Dragutin Lerman, Ferdinand Konščak, Ethiopia, America